

Редакція газети «Червоне Село» (редактор В.А. Каменщиков, секретар – С.Є. Вельбін) містилась у 2-му Будинку Рад по вул. Радянській). Газета виходила один раз на тиждень. Також у Глухові знаходились відділення Держвидав РСФСР (вул. Радянська, 38) та Держвидав України (вул. Радянська, 36), які займались книжковою торгівлею, представництво центральних газет «Известия ВЦИК», «Правда» та «Беднота» (вул. Радянська, 8, завідувач – С.А. Динькевич) [1, ч. III, с. 147–148; 2, с. 423–424].

Таким чином, для дослідників історії Глухова оглянуті статистичні та адресно-довідкові джерела містять вичерпну інформацію про його соціально-економічний стан за 1926 р. Цей рік цікавий тим, що місто увійшло в нього в статусі окружного центру. У Глухові відбулось повне відновлення економіки та міського господарства після війн та революцій 1917–1921 рр., а серед городян, які успішно пристосувались до умов нової економічної політики, народилася нова верства підприємців.

Посилання

1. Вся Украина на 1926/27 год. Адресно-справочная книга [Год издания 1-й]. – Харьков: Украинский экономист, 1927. – В 5-ти частях.
2. Вся Украина и АМССР на 1926 год. Адресная и справочная книга. – Одесса: Издание Украинского Красного Креста, 1926. – 768 с.
3. Глухівська округа. Матеріали до опису округ УСРР. – Харків: Центральне статистичне управління України, 1926. – 44 с.
4. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України за 1925 рік. Відділ перший. – Харків: Друкарня УВО ім. М. Фрунзе, 1925. – С. 774.

Есюнин С.Н. Город Глухов в статистических и адресно-справочных изданиях 1926 года

В статье сделан обзор статистических и справочных материалов, которые раскрывают социально-экономическое состояние города Глухова в 1926 г. в его основных отраслях: промышленности, торговле, кооперации, транспорте, коммунальном хозяйстве, образовании, культуре, охране здоровья и др. Поданы статистические данные по населению, количеству строений, ценам на товары и др.

Ключевые слова: Глухов, Глуховский округ, население, промышленность, торговля, кооперация, транспорт, коммунальное хозяйство, образование, культура, охрана здоровья.

Yesiunin S.M. Hlukhiv in a statistical and address-reference edition 1926

This article reviews the statistical and reference materials that reveal the social and economic situation of the city Hlukhiv in 1926 in its main sectors: industry, commerce, cooperatives, transport, utilities, education, culture, health and so on. The presented statistical information on population, the number of buildings, prices of goods and so on.

Key words: Hlukhiv, Hlukhiv country, population, industry, trade, cooperation, transportation, utilities, education, culture and health.

09.03.2016 р.

УДК 94(477):069.4/5+792 «1921»

В.І. Абакумова

МУЗЕЙНА І ТЕАТРАЛЬНА СПРАВА У ГЛУХОВІ 1921 РОКУ МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Проаналізовано стан театральної і музейної справи в м. Глухові Чернігівської губернії у 1920–1921 рр., повсякденне буття в названий період як мотиваційний чинник людини до музейного та театрального дозвілля. Зроблена спроба дослідити історію музейної і театральної справи в Глухові через призму перших заходів радянського уряду, спрямованих на одержавлення культури. Дано повнотекстовий зміст чотирьох документів з фондів Державного архіву Чернігівської області за сучасним археографічним оформленням.

Ключові слова: Глухів, музейна справа, театральна справа, повсякденність, одержавлення культури.

Актуальність нашої наукової розвідки не зумовлена сучасними потребами українського суспільства. До того ж підмітимо, що дослідження тільки актуальних тем буде залишати «білі плями» в історії. Ця публікація покликана бажанням заповнити документальну «прогалину» в історії Глухова майже сторічної давнини. Це старовинне місто втратило свій історичний архів у лихоліття Другої світової війни. Відтоді багато історичних фактів і подій з його історії залишаються без документальних підтверджень.

Працюючи в Державному архіві Чернігівської області над питанням історії Глухівського педагогічного інституту в перші роки панування радянської влади, ми натрапили на унікальні, у своєму роді, документи з історії музейної та театральної справи міста в цей період. Спочатку може здатися помилковим, що документи цієї тематики зберігаються в фонді Р-593, фондоутворювачем якого є відділ народної освіти Чернігівського губернського виконавчого комітету. Але маємо пригадати, що радянська влада розглядала культурні установи як ідеологічні та науково-просвітницькі осередки. Саме в досліджуваній період було започатковано використання культурного репертуару як важеля ідеології. Отже, не випадково, перші звіти про одержавлення культурної сфери в Глухові знаходимо серед документів повітового комітету (відділу) політичної освіти, який був структурним підрозділом повітового відділу народної освіти.

Наприкінці цієї публікації маємо намір дати повний текст знайдених документів. Сподіваємося, що це спрацює й на теоретико-пізнавальні потреби історичної науки в цілому. Отже, метою статті є введення до наукового обігу нових документів з історії музейної та театральної справи в Глухові в 1921 р. А втім, наша публікація не є суто археографічним доробком. Враховуючи, що попит на музейне та театральне дозвілля завжди знаходиться в залежності від повсякденного буття

людини, вважаємо доцільним прослідкувати якість останнього в названий період. А маючи на увазі таку особливість досліджуваного періоду як початку одержавлення культурної сфери, спробуємо дослідити історію музейної і театральної справи в Глухові через призму заходів радянського уряду. Назване сформуло завдання нашого дослідження.

В реалізації завдань дослідження корисними виявились деякі праці попередників. Відмітимо нечисленність таких публікацій, обмежене коло історичних відомостей у них, відсутність узагальнюючої праці з означеної теми. Так, дані про створення та функціонування краєзнавчого музею, зокрема в 1920–1921 рр., є в публікації завідувача відділу Національного заповідника «Глухів» Юрія Коваленка «Меценати і колекціонери історії Глухівського музейництва (До 100-річчя Глухівського краєзнавчого музею)» (2002) [1]. Інформацію про музейні будні містить стаття старожила Глухова, краєзнавця Ігоря Сбитного «Глуховский краеведческий музей отмечает юбилей» (2012) [2]. Історіографічну корисність має публікація кандидата історичних наук, краєзнавця, вченого секретаря Національного заповідника «Глухів» Ірини Мошик «Історичні віхи Глухівського краєзнавчого музею» (2015) [3]. Але в названих публікаціях не міститься вказівка на архівні документи при висвітленні подій 1920–1921 рр. Обнадійливим є той факт, що окремі з наведених науковцями дані знайшли таке документальне підтвердження. Це сталося в публікації Юрія Мицика та Інни Тарасенко «Глухівський округовий музей у 1927 році» (2015), які ввели до наукового обігу рукопис історика Дмитра Овсійовича Кравцова (1898–1982). Зошити зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. На 7 аркушах міститься опис музею від початку його історії (останніх років існування повітового земства (1916–1917) до 1927 року – рік прибуття Кравцова до Глухова [4]. Нам відома ще одна праця, що має назву «Из истории Глуховского краеведческого музея (1902–1941)» (1991) науковця Н. Гольдербигер. На жаль, нам не вдалося ознайомитися з оригіналом [5]. Цікаво, чи є в цій публікації посилання на архівні документи?

Маємо зазначити, що на відміну від питання музейного життя, яке висвітлено в кількох публікаціях, театральна справа в Глухові майже не досліджувалася. Але у Глухові є цікаве джерело, яке, за місцем зберігання, не відноситься до фондів державних архівів. Це рукопис «Краткой хроники событий в городе Глухове в период гражданской войны 1918–1922» – мемуари Олександра Пилиповича Гончарова [6]. Він мешкав у Глухові з 1916 р. до листопада 1922 р., а потім, протягом

1966–1967 рр. зробив письмовий запис своїх спогадів у двох зошитах. Нині рукопис зберігається у міському краєзнавчому музеї. Спогади очевидця використали глухівські краєзнавці: доцент місцевого університету В.І. Белашов навів деякі історичні відомості про театр у Глухові в монографії «Глухів – столиця Гетьманщини (До Глухівського періоду історії України (1708–1782 рр.))» (Глухів, 2005) [7]; директор глухівського музею євреїв М.М. Часницький у книзі «Глухов и Сумщина. Страницы истории евреев Глуховщины и Сумщины» (Київ, 2011) приділив спогадам Гончарова окремий підрозділ [8]. Є ще одна краєзнавча праця, в якій наводяться відомості про театральні будні Глухова, але її автор не користувався спогадами Гончарова. Це праця «Глухів. Історико-краєзнавчий нарис» (Харків, 1968) кандидата історичних наук Василя Ткаченка [9]. За свідченнями наших сучасників-краєзнавців, автор використав інформацію родичів композитора О. Шапоріна – уродженця Глухова. Нашу увагу привернув той факт, що унікальні дані про постановки оперет та оперних вистав для дітей зусиллями чеського музиканта, композитора Яна Ступки (австрійського військовополоненого часів Першої світової війни, який залишився в Глухові, не згадуються Гончаровим.

Нижче будуть оприлюднені тексти чотирьох архівних документів щодо стану музейної та театральної справи в Глухові в 1920–1921 рр., які, сподіваємось, вивчатимуться наступними дослідниками.

Перед тим, як подати документи, вважаємо за доцільне відновити картину міського життя, простежити настрої мешканців, які вирували Глуховом у 1920–1921 рр. Відомо, що попит на культурне дозвілля чимало залежить від матеріального та морального стану громадян. Знання останнього зарадить сприйняттю відомостей про особливості музейних та театральних буднів Глухова без відриву від історичної канви.

Протягом періоду, який буде нас цікавити, в Глухові відбувалася болісна зміна однієї політичної і військової сили іншою. У місті десять разів змінювалися влади різних урядів, що супроводжувалось численними людськими жертвами [7, с. 121]. Повсюдно під час громадянської війни мирним жителям, особливо в містах, доводилося стикатися з неабияким ризиком для свого майна і життя. У нашому випадку мається на увазі дія безлічі злочинних банд, що збагачувалися за рахунок грабежів. В умовах ведення бойових дій кримінальна ситуація в містах, що породжувала насильство і беззаконня, була нездоланною. Навряд чи такий стан речей сприяв тяжінню людей до культури. Народ боявся. Найчастіше, коли на вулиці когось грабували,

люди просто намагалися не помічати цього. Та й не тільки на вулиці. Навіть в будинках, коли грабували сусідню квартиру, мешканці сиділи тихо і навіть не намагалися допомогти.

Під час громадянської війни в життя суспільства увійшли підозрілість, недовіра і навіть байдужість до долі оточуючих. Але людей можна було зрозуміти, якщо врахувати, що крім ризику бути пограбованим чи навіть убитим на них чатували й інші неприємності, наприклад, тривіальний холод. Основною турботою громадян ставала постійна спроба знайти дрова, щоб обігріти своє житло. У хід йшло все, що тільки могло використовуватися в якості дров. Спочатку вирубувалися міські парки, а згодом розбиралися паркани і огорожі, розпилювалися телеграфні стовпи, часом навіть домашнє начиння.

Якщо у Глухові в листопаді 1919 р. і була встановлена радянська влада, то неподалік від міста, в окремих населених пунктах Глухівського повіту, перманентно виникали осередки спротиву. Зокрема, у 1920 р. багато селян саботували службу у Червоній Армії, яка того часу вела військовій дії проти Польщі і Директорії УНР. Вершиною спротиву новій владі стало створення у лютому 1920 р. повстанської республіки під назвою «Глухівська Січ». Проте проіснувала вона недовго – півроку, адже у липні – серпні того ж року спеціальний підрозділ червоноармійців і загін по боротьбі з бандитизмом жорстоко розправилися з повстанцями. Моральний тиск підсилювався і тим, що частина заарештованих повстанців, разом із сім'ями, утримувалася у концентраційному таборі в Глухові [7, с. 120]. Вцілілі члени «Глухівської Січі» продовжили партизанську боротьбу, яка, до речі, тривала не довго. Чи були городяни впевнені, що лихо кровопролиття не повернеться знов? Напевне ні. Тривога не покидала їх душі.

Тим часом у Глухові почав діяти актив організації комуністичної спілки молоді України. 7 листопада 1920 р. вперше у місті відсвяткували річницю Жовтневої революції. Це було новим ідеологічним заходом для глухівчан, стало початком формування нової системи їх поглядів та ідей, світогляду. Посилювався вплив комсомолу на трудову молодь. Відомо, що у 1920–1921 рр. молоді люди щочетверга охоче відвідували зібрання комуністичної спілки молоді України [8, с. 79]. Чи відвідували вони з таким же запалом музей і театр – питання відкрите, оскільки прямих свідчень ми не маємо. Але знаємо про складні умови буття учнівської молоді взимку 1920 р.: заняття в гімназії припинилися; будівлі, де розміщувалися школи, не опалювалися [8, с. 79].

Повільне покращення життя глухівчан відбувалося із прийняттям НЕПу і частковим поверненням приватної власності. Між тим, навіть

цей період відзначався насиллям. За спогадами Олександра Гончарова, перед введенням НЕПу, на початку квітня 1921 р., була проведена одноденна загальноміська операція по виявленню і вилученню у буржуазії коштовностей, яка тривала цілий день. Це збурило Глухів. Спеціально обрана комісія у супроводі курсантів школи червоних командирів провела обшуки і вилучила коштовні речі у будинках багатіїв [10, с. 4–5].

Завершуючи опис морального та матеріального становища глухівчан у досліджуваній період як фактора, який безпосередньо впливав на формування культурних потреб людей взагалі, додамо, що протягом 1920–1922 рр., як це часто буває у воєнний і повоєнний час, однією з головних проблем городян був низький стан медичного обслуговування населення. Навіть застуда тайла в собі неабияку небезпеку, не говорячи про те, що вирував тиф і скарлатина – глухівчани вмирили цілими сім'ями.

Намагання вписати в історичну канву музейні та театральні будні Глухова буремного 1921 р. вимагає від нас звернення до історії музейної і театральної справи через призму заходів радянського уряду.

Будівництво соціалізму супроводжувалось скасуванням приватної власності та націоналізацією підприємств і галузей господарства. Одним із закладів, що не зазнав в перші два роки процедури реорганізації, виявився театр. Причин тому було декілька: неприйняття більшовицької влади столичними професійними акторами, настрої яких, на думку наркома освіти РРФСР А.В. Луначарського, представляли загрозу справі революції [11, с. 6]; скрутне соціально-політичне та економічне становище країни, яке відкинуло проблеми, пов'язані зі сценою, в розряд малозначущих (питання театру навіть не згадується в програмі партії) [12]; брак кадрів, компетентних у сфері художньої культури, яким можна було б довірити управління театрами; громадянська війна, в ході якої влада почергово переходила до ворогуючих між собою сторін.

Підготовка театральної реформи почалася тільки з лютого 1919 р., а 26 серпня 1919 р. голова Раднаркому РРФСР В.І. Ленін, нарком освіти РРФСР А.В. Луначарський і керуючий справами Раднаркому РРФСР В.Д. Бонч-Бруевич підписали декрет «Про об'єднання театральної справи». По суті, прийняття декрету означало поширення диктатури на театральне життя. Вперше держава сформулювала економічний принцип управління театальною справою і взяла на себе обов'язок фінансування вітчизняної сцени (точніше, того цінного, що вона отримала у своє розпорядження), закріпивши, таким чином, за собою право вимагати підпорядкування театральних установ Радам.

Чи відчула глухівська театральна справа

вплив цього декрету? Слід відмітити, що у дореволюційний період у Глухові, як і в більшості інших міст, свого стаціонарного професійного театру не було. Однак наявність широкого кола глядачів (православ'я не забороняло лицедійство) приваблювало до міста артистів-гастролерів. Але радянська влада не «успадкувала» ні театрального приміщення, ні театральної трупи.

Із початком роботи Чернігівського губернського революційного комітету розпочав роботу і губернський відділ народної освіти, а разом – і відповідні владні установи на місцях – в повітах. Відділу відводились функції організатора культурного будівництва, що передбачало, зокрема, створення професійних театрів. Однак нестабільність революційного владного апарату, відсутність законодавчої бази, розруха, фінансовий і кадровий дефіцит створили серйозні перешкоди розпочатим ініціативам. Натомість пріоритетним напрямком діяльності партійно-державного апарату губернської влади стала «політична робота». У такій обстановці регулювання міського сценічного життя здійснювалося не так, як декларував декрет «Про організацію театральної справи». Віднайдені документи свідчать про це.

На відміну від театральної, музейна справа радянської доби в Глухові розпочалася не на порожньому місці. Глухівський краєзнавчий музей, заснований на початку ХХ ст., значно розширився до 1917 р. завдяки предметам, що надійшли від місцевих жителів. Після громадянської війни держава ініціювала роботу музеїв з виявлення, обліку та збереження пам'яток і артефактів старовини. До цієї роботи активно залучалося населення. Це було важливо з огляду на те, що протягом 1917–1920 рр. частина експонатів глухівського музею була розкрадена. У 1920 р. заклад, відновивши свою роботу в колишньому приміщенні Дворянського зібрання, почав систематичне збирання культурних цінностей. Зокрема, з маєтку Кочубеїв у с. Ярославці Глухівського повіту надійшли предмети домашнього вжитку: меблі, мармур, художня бронза, порцелянові вироби відомих зарубіжних та вітчизняних заводів. У 1922 р. із с. Волокитине Глухівського повіту вчитель В.І. Риженко перевіз порцелянові вироби заводу А. Миклашевського [1, с. 43; 2, с. 2; 3, с. 57; 7, с. 127]. Очевидець тогочасної колекції, історик Дмитро Кравцов вказував на наявність у музеї виробів з порцеляни і фаянсу, найдавніші з яких датувалися другою половиною ХVIII ст. Основу цієї колекції склали вироби Волокитинської порцеляново-фаянсової фабрики. На його думку, вона була невеликою, але якісною [4, с. 5]. За його ж згадкою, до музею (з 1920 р.) надійшло багато конфіскованих речей з різних маєтків та монастирів. Більшу частину колекції та бібліотеку

музею вдалось врятувати від розкрадання завдяки зусиллям ректора Глухівського інституту народної освіти К.П. Ягодівського, який прибув із Петрограду і з ентузіазмом займався музейними справами [2, с. 2; 4, с. 5].

Як бачимо, діяльність музеїв, спрямована на охорону пам'яток історії, що проходила в рамках державної справи, започаткованої вперше після встановлення радянської влади, здійснювалася силами окремих небайдужих людей та від імені нової влади.

Підсумовуючи викладене вище, звернемо увагу на той факт, що зі встановленням радянської влади почався відлік наступного періоду в історії музейної і театральної справи Глухова. В годину воєнного лихоліття протягом одного 1920 р. відновив роботу міський краєзнавчий музей та ожило театральне життя. Одночасно розпочався багатодесятирічний експеримент з одержавлення культурної сфери, зокрема її ідеологізація. Напевне не можна казати про позитивний бік нововведень: по-перше, через існуючу в українській історичній науці тенденцію до однозначного сприймання радянських часів як кризових; по-друге, як це уже вказувалося, громадянська війна, розруха, фінансовий і кадровий дефіцит нерідко залишали культурні установи напризволяще. Не кращим чином почували себе й потенційні реципієнти культури. Ми впевнені, що музейне та театральне дозвілля завжди знаходиться в залежності від повсякденного буття людини. Зробивши навіть поверховий аналіз життя в 1920–1921 рр., вписавши його в історичну канву сторонніх подій, можемо виокремити низку факторів, які неодмінно мали гальмувати інтерес до культурного дозвілля глухівчан того часу. Попросту кажучи, перед ними стояло непросте завдання щоденного фізичного та морального виживання.

Спробувавши узагальнити наявні документальні відомості з нашої теми, маємо констатувати обмеженість джерельної бази. Підтверджується стара істина – хоча рівень розвитку наукового історичного знання і залежить від різних чинників, але повнота джерельної бази дослідження наукової проблеми та можливість вільного доступу до різних джерельних комплексів – це головне, що зумовлює стан історіографії.

Документи в поданій нижче добірці зберігаються в фонді Р-593 «Відділ народної освіти Чернігівського виконкому, м. Чернігів, Чернігівська губернія (1919–1925)». Їх згруповано за хронологією написання і видруковано з дотриманням стилю та мови оригіналів [13]. Документи з музейної справи відносяться до 1921 р., документ про театральний Глухів без дати. Його зміст вказує на 1921 р., але тут наводяться дані за 1920 р.

№ 1

**Доклад о положении театрального дела
в городе Глухове**

Без даты

Город Глухов, насчитывающий до 15 тысяч населения в самом городе и до 150 тысяч в уезде, не имеет нормального оборудованного и правильно функционирующего театра.

Ввиду отдалённости от центра и от железнодорожной магистрали местное население всегда отличалось отсталостью в культурном и политическом отношении, что видно из необыкновенно сильного развития бандитизма в период 1919–1920 гг. Несмотря на насущнейшую необходимость интенсивной культурно-просветительской деятельности, таковую нормально наладить не удаётся по многим и разнообразным причинам. В частности, дело художественной пропаганды как-то: театральная, музейная, изобразительных искусств – находится в жалком состоянии и не умерло совсем только благодаря сознательной и бескорыстной деятельности самих артистов. Живой материал в Глухове имеется в достаточном количестве: в настоящее время при отделе художественной пропаганды от наробраза¹ имеются:

1. Русская драматическая труппа – 25 человек;
2. Еврейская труппа – 15 человек;
3. Русско-украинский хор – 45 человек;
4. Концертный ансамбль – 10 человек;
5. Духовой оркестр – 25 человек;
6. Украинская труппа – 30 человек.

Главный контингент участников составляют местные любители, имеющие стаж до 10 лет. Старых профессионалов артистов и певцов имеется до 10 человек. Большинство артистов являются членами местного отделения Всерабиса², который насчитывает до 140 человек.

В виде характеристики деятельности театральной секции Глуховского ОНО³ можно указать, что за истёкший сезон 1920 года на Глуховской секции было поставлено до 75 спектаклей и 25 концертов для широкой публики, не считая спектаклей и концертов для различных съездов, организаций и клубов. Наиболее серьёзными постановками были: «Гибель Надежды», «Пролетарий», «Дети Ванюшина», «В огненную бурю», «Старые годы», «На бойком месте», «Грех да беда на кого не живёт», «Сатана», «Еврейский король Лир», «Клятва», «Сиротка Хася», «Мирра Эфрос».

По внешности работа как будто бы и идёт, но трудно себе представить в каких тяжёлых условиях приходится работать артистам. Если

1. Наробраз – аббревиатура від «Отдел народного образования»

2. Всерабис – аббревиатура від «Всероссийский союз работников искусства»

3. ОНО – аббревиатура від «Отдел народного образования»

отбросить все продовольственные и материальные тяготы, то увидим следующее: в городе имеется здание бывшего кинотеатра, построенное на болотистом месте, низкое, тёмное, сырое и без постоянных печей. Здание построено в 1910 году с чисто эксплуатационными целями частным лицом без продуманного рационального плана и, естественно, не может быть и речи об каких бы то ни было зрительских и акустических достоинствах зала. Это здание в настоящее время является единственным театром города.

Технического оборудования в театре нет никакого, декорация – самое незначительное количество (одна комната и один лес) и то старых, раздранных. Бутафорий, реквизита нет никакого абсолютно, костюмов нет как при театре, так и у самих актёров, так как нормальное снабжение их профодеждой до сих пор не налажено; грима, париков и прочего нет. Так что большую часть приходится оплачивать таковые по спекулятивным ценам.

Условия работы артистов на сцене самые ужасные: нет даже уборных – приходится одеваться и гримироваться здесь же на сцене за перегородками, а зимой приходится играть при температуре ниже нуля, от чего за 1920-й год потеряли двух ценных актёров, умерших от простуды.

Поддержки из центра (даже финансовой) Глухов до сих пор не получал и только лишь благодаря инициативе и энергии самих актёров, удаётся как-то налаживать дело. Так, в текущее лето, на средства, вырученные от специально поставленных спектаклей, намечен ремонт театра и декораций, но из-за отсутствия материалов неизвестно, насколько удастся произвести указанную работу.

<...>

*Державний архів Чернігівської області,
ф. Р-593, оп. 1, спр. 339, арк. 33–33 зв. Оригінал.*

№ 2

**Из отчёта о деятельности губернского
комитета (отдела) политического просвещения
Глуховского уездного отдела народного
образования за период 15.03. – 1.04.1921 г.**

Без даты

Музейной секцией закончен ремонт помещения для Центрального музея и экспонаты установлены в соответствующем порядке.

Приступлено к составлению подробного каталога, так как до настоящего времени не было даже описи экспонатов. Музей пополняется новыми экспонатами путём пожертвований и закупки. Особое внимание уделено на собрании посуды Миклашевского. Для этой цели спрашивались цели у Губнаробраза⁴, который согласно полученному

4. Губнаробраз – аббревиатура від «Губернский отдел народного образования»

ізвещению пока перевёл для этой цели 150 тысяч рублей. Но деньги и до настоящего времени не получены, а закупка посуды производилась из аванса, выданного наробразом. Собраны сведения о местонахождении ценных экспонатов и приняты меры для их сохранения. Музей посетило с 5-го февраля по 1-е апреля сего года до 8 тысяч человек⁵. Было несколько экскурсий.

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-593, оп. 1, спр. 339, арк. 15. Оригінал.

№ 3

Из отчёта о деятельности губернского комитета (отдела) политического просвещения Глуховского уездного отдела народного образования за период 15.05. – 1.06.1921 г.

Без даты

В местном музее все экспонаты установлены в порядке и составлены каталоги. Копия каталогов с объяснительной запискою отосланы в Губнаробраз. Имеется следующие отделы:

1. Посуда – 194 экземпляра;
2. Бронза – от номера 156 по 496;
3. Мебель – с номера 191 по 227;
4. Гравюра – от номера 228 до 361;
5. Фотографические снимки с картин – от номера 367 по 369;
6. Картины – от номера 370 по 637;
7. Нумизматика – от номера 430 по 590 и от 591 по 607;
8. Предметы роскоши – от номера 608 по 616.

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-593, оп. 1, спр. 339, арк. 16. Оригінал.

№ 4

Из доклада заведующего Глуховского уездного комитета (отдела) политического просвещения на II губернском съезде политпросвета на Черниговщине

Без даты

<...>

... числится музейно-выставочная секция, но её как таковой не существует. Имеется только музей, организованный в этом году и функционирующий до этих пор. Заведующий этим музеем числится в то же время и заведующим музейной секцией, но деятельности эта секция никакой не проявляет⁶.

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-593, оп. 1, спр. 339, арк. 21. Оригінал.

5. На нашу думку ця цифра завищена.

6. Припускаємо, що після червня 1921 р. музейна секція припинила існування, оскільки в подальших звітах про діяльність губернского комітету (відділу) політичної освіти Глухівського повітового відділу народної освіти вона не названа.

Послання

1. Коваленко Ю.О. Меценаты і колекціонери історії Глухівського музейництва (До 100-річчя Глухівського краєзнавчого музею) // Археологічний літопис Лівобережної України. – 2002. – № 1. – С. 42–43.
2. Сбитный И.И. Глуховский краеведческий музей отмечает юбилей // Соборный майдан. – 2012. – № 4 (52). – С. 2–3.
3. Мошук І.В. Історичні віхи Глухівського краєзнавчого музею // Питання історії науки і техніки. – 2015. – № 2. – С. 56–60.
4. Мицик Ю., Тарасенко І. Глухівський округовий музей у 1927 році очима історика // Соборний майдан. – 2015. – № 4 (70). – С. 4–5.
5. Гольдербигер Н.П. Из истории Глуховского краеведческого музея. (1902–1941) // Північне Лівобережжя та його культура XVIII–XX ст.: матеріали наукової конференції. – Суми, 1991.
6. Фонд Глухівського міського краєзнавчого музею, н/в № 263 (1–4) Спогади Гончарова О.П. «Краткая хроника событий в городе Глухове в период гражданской войны 1918–1922». – Кучино, 1966–1967 (рукопис).
7. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманщини (До Глухівського періоду історії України (1708–1782 рр.)). – Глухів: [Б. в.], 2005. – 220 с.
8. Часницький М.М. Евреи. Глухов и Сумщина. Страницы истории евреев Глуховщины и Сумщины. – К., 2011. – 378 с.
9. Ткаченко В.К. Глухів. Історико-краєзнавчий нарис. – Харків: Прапор, 1968. – 144 с.
10. Глухов на порозі НЭПа (Из воспоминаний А.Ф. Гончарова) // Соборний майдан. – 2010. – № 3 (39). – С. 4–5.
11. Луначарский А.В. Искусство и революция: сб. статей. – М.: Новая Москва, 1924. – 229 с.
12. Ленин В.И. Полное собрание сочинений в 55 т. Материалы по пересмотру партийной программы. – М.: Политиздат, 1962. – Т. 32. – С. 142–155.
13. Державний архів Чернігівської області, ф. Р-593, оп. 1, спр. 339, арк. 15, 16, 21, 33–33 зв. Звіти про діяльність Глухівського повітового комітету (відділу) політичного просвітництва. 1920–1921 рр.

Абакумова В.І. Музейное и театральное дело в Глухове 1921 года языком документов

Проанализировано состояние театрального и музейного дела в г. Глухове Черниговской губернии в 1920–1921 гг., повседневное бытие человека в указанный период как мотивационный фактор человека к музейному и театральному досугу. Предпринята попытка исследовать историю музейного и театрального дела в Глухове через призму первых действий советского правительства, направленных на огосударствление культуры. Дано полнотекстовое содержание четырех документов из фондов Государственного архива Черниговской области.

Ключевые слова: Глухов, музейное дело, театральное дело, повседневность, огосударствление культуры.

Abakumova V.I. Museum and theatrical activity in Hlukhiv in 1921 on the language of documents

The state of theater and museums activity in Hlukhiv, Chernihiv province in 1920–1921 is analyzed. People's everyday life in the mentioned period as man's motivation factor to museum and theatre entertainment is analyzed. The attempt to do the research on the history of Hlukhiv museum and theater business in the light of the first Soviet government events that were aimed at nationalizing the culture. The full content text of four documents from DACHO funds according to modern archaeological clearance is given.

Key words: Hlukhiv, museology, theatre business, daily routine, culture nationalization.